

Repliker och kommentarer*

CURT G OLSSON

Sparstimulanser i nygamla former

I Ekonomisk Debatt nr 1/1982 hävdade Anders Thomasson att skattestimulanser i sparandet kan locka in tidigare icke-sparande grupper i målsparande. Curt Olsson fortsätter diskussionen med att visa på några typer av sådana stimulanser för att få en uppgång i det långsiktigt bundna sparandet. En möjlighet skulle t ex vara att låta beskattningen av sparandet uppskjutas till pengarna tas ut, dvs en utgiftsbeskattning.

Sparandeunderskottet i vårt land är för närvarande ett kärt debattämne. Från vilket håll man än betraktar problemet kan man konstatera att det produktiva långsiktiga sparandet skulle behöva öka avsevärt. Om formerna för detta sparande är däremot meningarna delade. En skiljelinje går mellan dem som ser ett kollektivt tvångssparande som enda utväg och dem som anser möjligheter finns att stimulera det enskilda sparandet. I denna kommentar skall jag redovisa några praktiska förslag till stimulansåtgärder.

CURT G OLSSON är förste vice ordförande i styrelsen för Skandinaviska Enskilda Banken.

Stimulansåtgärder — önskvärt eller icke önskvärt?

Det kan naturligtvis hävdas att en subventionering skattevägen av sparandet, för att åstadkomma en i sig önskvärd stimulans, är ett ingrepp i marknadsprusbildningen, som inte utan vidare skall accepteras. Mot en sådan renlärig inställning kan anföras att vårt nuvarande skattesystem gör det praktiskt omöjligt att utan skattelättnader ge spararen en rimlig realränta efter skatt. Detta är allom bekant, men för det fortsatta resonemanget kan en kvantifiering vara av intresse. Den som idag mot en ränta av 12 procent avsätter ett sparbelopp under fem år har vid 50 procents marginalskatt efter de fem åren en behållning som är 33,8 procent högre än det ursprungliga beloppet (se *tabell 1*). Om inflationen under samma period är 10 procent per år krävs det en kompensation med 61 procent enbart för att uppnå realräntan noll. Det skulle alltså behövas nästan dubbelt så hög ränta för att spararen skulle få positiv realränta och detta redan vid 50 procents marginalskatt.

Ett annat argument som brukar anföras mot sparstimulans via skattefavörer är att man inte åstadkommer något nysparande utan endast överflyttning från andra former av sparande. Det var från den synpunkten intressant att ta del av den artikel som Anders Thomasson skrivit i *Ekonomisk Debatt* nr 1/1982, där han under rubriken "Stimulanser kan ge ett brett spa-

*I denna avdelning välkomnas kommentarer till tidigare artiklar.

rande" gör sannolikt att de sparstimulerande åtgärder som är i effekt i Västtyskland åstadkommit ett betydande nysparande.

Den erfarenhet vi har i bankerna är att chansen att åstadkomma ett verkligt nysparande är betydligt större om åtgärderna är inriktade på att stimulera allmänheten till regelbundna insättningar som blir en del av budgeten och närmast betraktade som "löpande utgifter". När staten säljer sina sparobligationer, är det däremot uppenbart att det momentant blir fråga om en överflyttning av pengar från annat sparande. Det är väl inte osannolikt att de källor från vilka pengarna tas för köp av sparobligationer sedan i viss utsträckning fylls på med nysparande, men chansen förefaller större att åstadkomma ett sådant om man stimulerar till regelbundna insättningar.

Nuvarande stimulansåtgärder

De särskilda sparstimulansåtgärder som staten nu erbjuder är framför allt skatte-sparandet och sparobligationer. När det gäller skattefondsparandet, som ju blivit en stor framgång, är det omöjligt att i förväg beräkna den ersättning som spararen får, eftersom det här rör sig om ett risktagande vad gäller kurserna och olikheter beträffande direktavkastningen. Det måste också vara angeläget att stimulera en satsning på produktivt riskkapital. När det gäller det vanliga skattesparandet i bank ger detta med ett ränteantagande på 12 procent och en inflation på 10 procent en realränta i storleksordningen 9 procent per år. Det kan väl ifrågasättas om inte det är en väl kraftig stimulans jämfört med andra liknande sparformer, i vart fall för ett permanent system.

Sparobligationerna har, som ovan nämnts, den väsentliga nackdelen att de uppmuntrar till momentana insatser och inte direkt stimulerar till regelbundet sparande.

Det extra avdrag från kapitalinkomster som tilläts i deklarationen infördes redan år 1955 och var då 100 kronor för ensamstående och 200 kronor för makar. Beloppen har sedan dess successivt höjts — se-

nast vid 1976 års taxering — och är nu 800 respektive 1 600 kronor. Inflationen har emellertid urholkat detta belopp högst avsevärt och om man därtill lägger att räntenivån är väsentligt högre nu än när beloppet senast uppjusterades har stimulans-effekten reducerats väsentligt. För att medge skattefrihet för räntan på ett sparkapital som i dagens penningvärde är jämförbart med 1975 års belopp skulle sparavdraget för närvarande behöva vara ca 2 600 kronor för ensamstående och det dubbla för makar. Jag ifrågasätter emellertid om det är en riktig åtgärd att försöka åstadkomma sparstimulans enbart genom att höja detta avdragsbelopp. Snarare betraktar jag denna avdragsrätt som ett schablonavdrag för att skattemyndigheterna skall slippa kontrollera småbelopp i räntor på transaktionskonton. Större effekt borde kunna uppnås om skattelättnaderna görs mera målinriktade.

Förslag till nya stimulansåtgärder

Med utgångspunkt från den uppfattning som deklarerats ovan — att ett regelbundet sparande har de största förutsättningarna att ge ett verkligt nysparande — och också med utgångspunkt från att det långsiktiga sparandet är värt en särskild stimulans finns det anledning att diskutera några nya former för skattefavourer:

a) Full avdragsrätt vid spartillfället — full beskattning när sparandet upphör.

För pensionsförsäkringar som tecknas i svenskt försäkringsbolag gäller idag regeln att en löntagare har rätt att dra av premie motsvarande 10 procent av inkomsten, dock högst två basbelopp. Bestämmelserna ändrades för bara några år sedan, varvid avdragsbeloppet begränsades mot att tidigare ha varit utan tak, och den nuvarande ordningen får väl därför anses vara fördelningspolitiskt accepterad. En motsvarande ordning för långsiktigt banksparande förefaller vara en åtgärd som är väl värd att överväga och som har förutsättningar att ge de effekter ifråga om realränta som är rimliga och önskvärda. *Tabell 1* visar hur den behållna ersättningen utvecklas för den som vid 50

Tabell 1. Behållning efter skatt vid traditionell och föreslagen beskattningsform.

Traditionell beskattning		Föreslaget skattesystem	
Insatt belopp 500 kr, 50 % marginals katt		Insatt belopp 1 000 kr, 50 % marginals katt	
År	Ränta 12 % Behållning vid slutet av resp år efter skatt	Ränta 12 %	Behållning vid slutet av resp år före skatt
1	30:00 530:00	120:00	1 120:00
2	31:80 561:80	134:40	1 254:40
3	33:70 595:50	150:50	1 404:90
4	35:70 631:20	168:60	1 573:50
5	37:90 669:10	188:80	1 762:30 — efter skatt 881:15

procents marginals katt är beredd att avstå från 1 000 kr före skatt dels vid nuvarande traditionella beskattning, dels med ett system av den typ som här förordas.

Fem års ränta efter skatt ger totalt 33,8 procent eller en negativ realränta på ca 6 procent per år vid 10 procents inflation vid traditionell beskattning. I det föreslagna systemet skulle vid uttag av slutsumman utgå skatt med 50 procent, varefter återstår 881:15. I fallet till höger blir därför avkastningen på det insatta beloppet efter skatt enligt denna metod 76,2 procent under 5 år, dvs en *positiv realränta* på nära 3 procent per år vid 10 procents inflation.

Detaljerna i uppläggningsen kan naturligtvis diskuteras. En femårsbindning av sparandet förefaller vare en rimlig prestation. Det finns ingen anledning att tvinga till uttag efter fem år, utan systemet kunde tillåta att man låter pengarna fortsätta att stå inne på kontot. Möjligen skall förtidsuttag vara tillåtna men då mot rejäl reduktion av kompensationen.

b) Beskattning av obligationer vid längre innehav.

Regering och riksbank överväger f n hur man skall kunna få allmänheten att i större utsträckning köpa räntebärande statsobligationer så att bankerna avlastas från bördan av att få sina balansräkningar fylla med statens skuldförbindelser. Ett sätt att åstadkomma den härför nödvändiga sparstimulansen förefaller vara att utnyttja de skatteregler som f n gäller för obligationsinnehav som sträcker sig längre än två år. Den som idag på andrahandsmarknaden förvärvar en obligation under pari får skattefrihet för 25 procent av realisationsvinsten efter två års innehav, för 50

procent efter tre års innehav, för 75 procent efter fyra års innehav och full skattefrihet efter fem års innehav. Regeln tillämpas emellertid i praxis så att man inte accepterar obligationer som utges till kurser väsentligt under pari utan obligationerna måste ha köpts på andrahandsmarknaden.

Ett bibehållande av detta skattesystem och en utvidgning till att också gälla nyemitterade obligationer under pari synes kunna ge just de effekter som riksbanken vill åstadkomma, nämligen en inlåsning av pengarna under en femårsperiod. Ju längre man därvid innehar obligationen desto större är ersättningen i form av skattefrihet.

En viss effektiv förräntning under ett låns löptid kan uppnås genom olika kombinationer av nominell ränta och underkurs. Eftersom ränteinkomster och kursvinster beskattas olika blir avkastningen *efter skatt* i hög grad beroende av den kombination som väljs. Följande exempel kan belysa detta. Om det marknadsmässiga räntekravet för en femårig obligation (utan amortering) är 12 1/2 procent, skulle en emission till pari med kupong 12 1/2 ge en årlig avkastning på 6 1/4 procent vid 50 procents marginals katt. Om lånet i stället emitterades med 10 procents nominell ränta och till kursen 91.10 skulle efter fem års innehav den årliga avkastningen efter skatt vara 7,4 procent vid samma marginals katt. Om obligationen i stället hade 5 procents nominell ränta och emissionskursen 73.30 — vilket alltså motsvarar en marknadsränta av 12 1/2 procent — skulle den effektiva avkastningen efter skatt bli 9,8 procent per år och alltså i stort sett kompensera för inflationen.

I Danmark praktiseras denna metod på så sätt att nationalbanken alltid erbjuder olika typer av statsobligationer till underkurs. Där är hela realisationsvinsten skattefri men så långt behöver man inte gå för att åstadkomma en väl anpassad stimulans.

c) Skattefri obligationsränta

I USA tillämpas skattefrihet för kommunala obligationer, vilket självfallet innebär att räntan är betydligt lägre för sådana obligationslån än för vanliga lån där räntan skall upptas till beskattning. Ett motsvarande system förefaller vara väl lämpat för den svenska marknaden. Det skulle t ex kunna innebära att man låter allmän-

heten köpa av de vanliga statslånen men att man för fysiska personer tar en kungskatt på låt oss säga 50 procent och därefter icke inkomstbeskattar räntan. Därigenom skulle man åstadkomma ett alternativ för dem som har eller kommer att få högre än 50 procents marginalsatt och så att säga för denna del av sparandet åstadkomma den symmetri i beskattningen av räntan, som man tyvärr underlåtit att införa i det skattepaket som träder i kraft 1983.

De skisser till sparstimulerande åtgärder som beskrivits ovan har när det gäller a och b den fördelen att de helt anknyter till regler som är kända i Sverige och hitintills varit fullt accepterade.